

ARTIKUJ
TË
PËRMBLEDHUR

01

OBSERVACION MBI INCIDENCËN DHE STRUKTURËN ETIOLOGJIKE TË HELMIMEVE AKUTE NË PACIENTËT E TRAJTUAR NË IKMU GJATË VITEVE 1980-1989

Zihni Sulaj: *Instituti Kërkimor i Mjekësisë Ushtarake*

Parandalimi dhe trajtimi i helmimeve akute dhe overdozës kërkon njohje të plotë të rrethanave dhe efekteve shëndetësore të ekspozimeve akute ndaj kimikateve toksike.

Qëllimi kryesor i studimit është përpunimi i një metodologjie për indentifikimin dhe paragjykimin pikërisht të këtyre rrethanave. Përfaqja epidemiologjike është aktualisht metoda më e përshtatshme e cila e vlerëson një aksident helmimi si një ndërveprim të personit, agjentit dhe të ambientit rrethues që mundëson këtë ndërveprim.

Për këtë u realizua një studim i kujdesshëm 10 vjeçar (1980-1989) i dokumentacionit klinik i aktivitetit të shërbimit kombëtar të toksikologjisë klinike pranë IKMU. Observimi u bazua në 673 kartela klinike të pacientëve të shtruar me helmime akute dhe mbidozime.

Të gjithë pacientët e marrë në studim, 95% e të cilëve civila i përkisnin segmentit të moshave nga 14-85 vjeç; 51.3% femra dhe 42.6% meshkuj.

Grup moshat nga 16 - 20 vjeç me 158 pacientë ose 23.4% të numërit total dhe ato 21-25 vjeç me 166 pacientë ose 24.6% përbëjnë në këtë studim popullsinë më me risk të lartë.

Përqindja e rasteve klinike me 72.3% të numërit total janë banorë të qendrave urbane.

Për mbi 100 substanca toksike kanë qenë përgjegjëse në psikotropet, pesticidet, agrokimiketet dhe gazet toksike përfaqësojnë substancat toksike me risk të lartë të implikuara në rastet me helmime.

Marja e produkteve përmes gojës përbën rrugën kryesore të ekspozimeve toksike në 75.1% të të gjithë rasteve. Përprjekjet e qëllimshme suidale e përfaqësojnë 51% të të pacientëve ndërsa 49% janë ekspozime aksidentale okupacionale. Në përprjekjet për suidat femrat përfaqësojnë një përqindje të lartë në 74%. Disa raste të ekspozimeve toksike okupacionale janë hasur në manipulimet me agrokimiketet, kimiketet industriale, gazet toksike etj.

Problemet në lidhje me diagnozën dhe trajtimin e pacientëve të intoksikuar janë shumëdimensionale.

Numëri i përgjithshëm i helmimeve fatale është 18, ose 2.2%, ndërsa pesticidet janë shkaktaret kryesorë të këtyre rasteve klinike.

Si përfundim duke indentifikuar situatat e riskut më të lartë që qendrojnë në bazë të këtyre ekspozimeve del e nevojshme që të realizohen studime të tilla më të thelluara në rang kombëtar, për të përcaktuar në detaje faktorët multiform dhe njëherazi të përzgjidhen optionet më të përshtatshme për parandalimin e helmimeve akute.

Ndër masat komplekse organizimi dhe drejtimi adekuat i një Qendre kombëtare të kontrollit mbi hel-

met do të luante një rol thelbësor në programet e kontrollit të helmeve dhe helmimeve në vendin tonë.

Dorëzuar në Redaksi më 30 Shtator 1994, miratuar për botim në 2 Tetor 1994

02

PËRDORIMI I MIKROMETODËS ELISA PËR DOZIMIN IMUNOENZIMATIK TË ANTIGJENIT KARCINOEMBRIONAL (CEA) NË SERUM

Arben Lasku, Ndok Marku, Stilian Buzo, Siri Leskoviku, Rezart Deveja: *Laboratori Kimik - Biologjik në QSUT*

Në studimin tonë ne përdorëm për herë të parë mikrometodën ELISA me kite të Boehringer Mannheim për përcaktimin e CEA në serum.

Vlerat referente të metodikës të përcaktuar nga 34 njerëz klinikisht të shëndoshë (mosha 38 - 18) të të dy seksve, të shprehura si mesatare - 2 DS janë 0-4.8 mg/ml. Koeficienti i variacionit brenda serisë doli 4.8%. Meqenëse më parë CEA përcaktohej me metodën RIA (kite Amerçell) ne i krahasuam këto dy metoda duke përcaktuar CEA serike në 26 pacientë me tumor të mushkërisë dhe vumë re se këto metoda korrelojnë mirë midis tyre ($r = 0.981$; $p < 0.001$). Së fundi CEA e dozuar në 33 të sëmurë me tumor të mushkërisë me metodën ELISA ndryshonte në mënyrë domethënëse nga grupi i kontrollit ($p < 0.001$). Kështu kjo metodë mund të përdoret me lehtësi dhe saktësi në laboratorët tona edhe për përcaktimin e markuesve tumorale.

Dorëzuar në Redaksi më 25 Janar 1994, miratuar për botim Qershor 1994.

03

ISHEMIA CEREBRALE TRANZITORE NË KLINIKËN E NEUROLOGJISË

Zamir Ndroqi: *Shërbimi i Neurologjisë në QSUT*

Janë analizuar në mënyrë retrospektive 2553 të sëmurë të rasteve me sëmundje cerebrovaskulare të shtruar në klinikën e neurologjisë në periudhën 1976-1985. Janë konstatuar 473 të sëmurë me ishemi cerebrale tranzitore, 18.52% të të gjithë insulteve cerebrale të shtruara dhe 10.8% e insulteve paraprisheshin nga ICT. 340 raste (71.8%) ishin meshkuj dhe 133 raste (28.12%) femra. 36.9% e ICT-ve kishin një atak të ishemisë tranzitore dhe të tjerët me më shumë atake. 34.8% e atakeve kanë zgjatur deri 10 minuta dhe 35% mbi një orë. 32.8 % e rasteve e kanë insultin një muaj deri një vit pas ICT-së së parë me kohë mesatare 21 muaj e 8 ditë, ndërsa 68% të rasteve shfaqin insultin cerebral deri një muaj pas ICT-së së fundit. Në 52.2% të rasteve me ICT kanë interesuar territorin karotikj, 37.8% teritorin vertebrobasilar dhe 10% është venë re ICT e përzier.

Faktorët kërcënues të takuar janë : HTA në 61.52% kardiopati të ndryshme në 40.56% të rasteve, prej të cilave kardiopati emboligene në 14.16% sëmundja ishemike e zemrës 26.4%, duhani në 41.6% prej të cilave 14.37% kanë pirë më shumë se 25 cigare në ditë për shumë vjet, hiperkolesterolemia në 46.9% abuzimi me alkool 25.1%, diabeti 18%. Është për t'u theksuar që shumica e rasteve ka paraqitur faktorë kërcënues të kombinuar : 119 pacientë dy faktorë kërcënues, 106 pacientë me tri faktorë, 60 pacientë me katër, 20 pacientë me pesë dhe 5 pacientë me gjashtë kërcënues të kombinuar. Shoqërimi i më shumë faktorëve kërcënues në të njëjtin pacient ka rritur incidencën e infarkt të miokardit edhe të trurit. Ky studim është një shtytje për të organizuar më mirë dhe më sistematikisht në të ardhmen e afërt luftën kundër HTA, kardiopati të ndryshme dhe faktorëve të tjerë kërcënues për sëmundje cerebrovaskulare në përgjithësi dhe ICT në veçanti.

Dorëzuar në Redaksi në Janar 1993, miratuar për botim Mars 1993

04

VEÇORITË E BARRËS DHE LINDJES TEK ADOLESHENTET

Liliana Malaj: *Shërbimi i Obsetrik - Gjinekologjik - Tiranë*

Shtatzanësitë në moshën e adoleshencës kanë disa karakteristika të tyre që vijnë nga zhvillimi i pakët i gruas, uterusit cilindrik, qafa e mitrës e pazhvilluar mirë dhe baçini i papërfunduar në zhvillim.

Në gratë e moshave të tjera lindja shkon si zakonisht pa ndonjë karakteristike të veçantë dominuese.

Përsa i përket fëmijës edhe ky nuk paraqet probleme të veçanta qoftë në peshë apo zhvillim, për rrjedhojë dhe vdekshmëria perinatale nuk ndryshon shumë, duke e krahasuar me lindjet premature apo me të njëjtat patologji në gratë me moshë mbi 18 vjeç.

Dorëzuar në Redaksi në Shkurt 1993, miratuar për botim Mars 1993

05

EPIDEMIOLOGJIA E BETATALASEMISË DHE E ANEMISË DREPANOCITARE NË SHQIPËRI

Donika Duka, Enis Boletini, Vahe Mokini: *Laboratori i Gjenetikës*

Betatalasemia drepanocitoza janë sëmundje frekvente në Shqipëri. Ekzaminimet u kryen në 2480 individë në pothuajse gjithë zonat bregdetare dhe në disa zona ish-malarike të qendrës së Shqipërisë. Gjatë këtij depistimi rezultoi se gjeni talasamik ka një frekuencë të lartë në Durrës, frekuencë kjo që pakësohet progresivisht duke zbritur në jug të vendit, ndërsa gjeni talasamik ka tendencë rritjeje. Në rrethin e Fierit u gjet

një familje me Hb-0 Arabe konstatim i vlefshëm për studime më të thelluara për t'a përcaktuar nëse mutacioni është i izoluar apo takohet dhe në zona të tjera të vendit. Duke krahasuar të dhënat tona me ato të ekspertëve të OMS-it për këto probleme konkludojmë se Shqipëria mund të futet në zonat endemike për këto sëmundje. Ky informacion i fituar është ndihmës në punën tonë dhe në të njëjtën kohë shtytës për aplikimin e diagnozës së paralindjes së këtyre sëmundjeve në vendin tonë.

Dorëzuar në Redaksi në Nëntor 1993, miratuar për botim në Janar 1994

06

RËNDËSIA E EKZAMINIMIT RADIOLOGJIK NË DISFAGINË FARINGO EZOFAGEALE

Maksim Çela: *Departament i Radiologjisë QSUT-së*

Autori bën një analizë të ekzaminimit radiologjik në 80 pacientë me disfagi të sipërme në një periudhë prej 3 vjetësh. Këto të dhëna janë krahasuar me 30 pacientë pa disfagi.

Në 45 pacientë (59%) është përcaktuar origjina e disfagisë. Autori për herë të parë përdori në këta pacientë videoradioskopinë. Kjo metodë është shumë e vlefshme për të zbuluar ndryshimet funksionale dhe për të përcaktuar vendin ekzakt anatomik të lezionit dhe për të analizuar ndryshimet funksionale.

Dorëzuar në Redaksi në Janar 1994, miratuar për botim në Mars 1994

07

PËRCAKTIMI I NIVELIT TË KUNDËRTRUPAVE IgE- SPECIFIKE PËR DERMATOFAGOIDES PTERONYSSINUS NË SERUM ME ANË TË METODËS ELISA. PËRPUTHSHMËRIA ME PROVAT E LËKURËS

Zamira Ylli: *Laboratori Imunologjik i QSUT-së*

Në këtë punim autorët përdorin metodën ELISA për përcaktimin në serum të IgE-ve specifike të dermatofagoides pteronyssinus, një nga përbërësit kryesorë të dermatofagoides pteronyssinus, një nga përbërësit kryesorë alergjizues të pluhurit të shtëpisë. Studimi është kryer në 46 subjekte të shëndoshë dhe në 78 të sëmurë me astmë bronkiale me natyrë alergjike dhe joalergjike dhe me fenomene të tjera respiratore. Në të sëmurët e marrë në studim u vërejt që përputhshmëria e rezultateve të provës ELISA me provat e lëkurës është në 81.77% të rasteve. Autorët japin edhe mendimet për rastet që nuk përputhen. Si përfundim ato konkludojnë që përcaktimi in vitro i IgE-ve specifike për dermatofagoides pteronyssinus me anë të metodës ELISA është një metodë efikase që ndihmon në përcaktimin e diagnozës së alergjive të ndryshme të

shkaktuara nga ai dhe që mund të përdoret në të ardhmen për përcaktimin e IgE-ve specifike të alergjive të tjerë.

Dorëzuar në Redaksi në Janar 1993, miratuar për botim në Mars 1993

08

II ISKEMIA E HESHTUR E MIOKARDIT NË 22 TË SËMURË ME GJENDJE PAS INFARKTIT AKUT TË MIOKARDIT

Maks Memi : Poliklinika e lagjes nr. 7 - Tiranë.

Autori përshkruan rastet e iskemisë së heshtur në 22 pacientë në gjendje pas infarktit akut të miokardit të diagnostikuar me monitorim elektrokardiografik 24-orësh.

Autori jep një ide tërësore për profilin e reagimit të këtyre pacientëve ndaj trajtimit. Autori përfundon se EKG-ja (Holter) është e domosdoshme për të vlerësuar përpikmërisht efektin e trajtimit përdorur edhe në pacientë asimptomatikë. Ai thekson rëndësinë e zbulimit të koronaropative që nuk reagojnë ndaj trajtimit konservativ me qëllim që të eksplorojë më tej perspektivën e një trajtimit agresiv.

Dorëzuar në Redaksi në 20 Shtator 1991, miratuar për botim në Tetor 1991.

09

PËRCAKTIMI INDIVIDUAL I DOZËS SË DIAZOKSIDIT NË TRAJTIMIN E HIPERTENSIONIT ARTERIAL TË THEKSUAR

Petrit Barre : Shërbimi i Kardiologjisë së QSUT-së

Cila dozë e diazoksidit mund të përdoret për trajtimin e krizës hipertensive ?

Suksesi i veprimit të diazoksidit në trajtimin e krizës hipertensive tani konfirmohet shumë mirë. Duke përdorur doza të vogla arrihet një efekt i kënaqshëm. Në 32 pacientë me krizë hipertensive (ku presioni arterial diastolik është mbi 130 mmHg injektohet në rrugë intravenoze diazoksid. Ai përdoret në 2 doza : 105 mg (grupi A, n= 12) dhe 150 mg (grup B, n= 20). Disa doza ishte e nevojshme të përsëriteshin çdo 5 minuta. Ato specifikohen në 5 pacientë të grupit A dhe në 6 pacientë të grupit B. A Doza e dytë ishte e sukseshme në 7 pacientë të grupit A dhe në 14 pacientë të grupit B. Rezultati i veprimit ishte sinjifikativ për grupet A dhe B. Si konkluzion , diazoksidi është një sukses në trajtimin e pacientëve me hipertension në krizë në dozën 150 mg të marra me rrugë intravenoze.

Dorëzuar në redaksi në 20 Gusht 1993, miratuar për botim në Tetor 1993

10

MANIFESTIME NEUROLOGJIKE NË FËMIJËT ME SHIGELOZË

Shqipe Saraci, Eli Foto : Klinika e gastroenterologjisë akute pediatrike në QSUT

Shigeloza është një bakterie që jep një inflamacion akut të kolonit e cila shfaqet me dhimbje të barkut, ethe ,toksikacion të përgjithshëm. dhe diarre. Shigeloza gjithashtu karakterizohet nga shfaqja jashtëintestinale vecanërisht simptoma neurologjike si p.sh. tkurrjet tonike-klonike dhe encefalopatie..

Shfaqja neurologjike mund të duket përpara shpërthimit të diarresë ose simptomave gastrointestinale të tjera, duke stimuluar kështu sëmundje të sistemit nervor qendror.

Në këtë punim ne përshkruajme dy raste me shigeloza me konvulsione dhe simptoma neurologjike

Dorëzuar në redaksi në 25 Gusht 1993, miratuar për botim në Tetor 1993

11

DISA ASPEKTE DHE VEPRIME TË NDËRSJELLTA MIDIS HEMOGLOBINOPATIVE (TALASEMIA E DREPANOCITOZA) DHE SHTATZANËSISË

Shpresa Metushi : Shtëpia e lindjes — Lushje

Autorja duke punuar në një trevë ish-malarike sic është Lushnja — ku shume njerëz janë prekur nga hemoglobinopatië (vecanërisht nga talasemia dhe drenopacitoza) — ka për qëllim të studiojë kushtet e graveme hemoglobinopati, të cilat kanë dqshuar apo i kanë lindur fëmijët në shtëpinë e lindjes të Lushnjes. ky studim orvatet të sqarojë ndikimin e anemisë së shkatuar nga hemoglobinopati në fetus, si edhe ndikimin e vetë shtatzënisë për zhvillimin e anemisë hemoglobinopatie. Autorja analizon në mënyra të ndryshme rastet që ndqrmerr të studiojë dhe arrin në përfundimin që — në rastet e grave shtatzëna me hemopati — lindjet premature janë vënë re në 33.39% dhe lindjet hipotrofike në 15.9% të rasteve. Ajo ka vënë re se anemia e ka acaruar periudhën e lindjes në 29.3% të rasteve.

Dorëzuar në Redaksi në 10 Korrik, miratuar për botim në Tetor 1991.

12

USHQYERJA ENTERALE E VAZHDUESHME NË FËMIJËT ME PESHË- LINDJE SHUMË TË VOGËL

Mira Neziri : Shtëpia e lindjes - Peshkopi

Qëllimi i këtij studimi është të krahasohen ndryshimet e peshës ditore midis fëmijëve prematurë

me 26-32 javë dhe peshë 900 - 1500 gr me ushqyerja enterale (nr =21) dhe fëmijëve prematurë me të njëjtat kushte kushte moshe dhe peshë me ushqyerje në mënyra të tjera(nr = 18 grupi i kontrollit).

Në grupin e fëmijëve infantilë me ushqyerje enterale humbja në peshë zgjati rreth 4 ditë, ndërsa në grupin e fëmijëve në kontroll zgjati 6 ditë.

Mesatarja ditore rritej nga dita e fillimit. Ajo ishte 22.9 gr në ditë ose 18.9 gr/ peshë përditë dhe 15.7 gr/kg në ditë. Rritja ditore e bazuar në lindje ishte 18.1 gr në ditë ose 14.1 gr/ kg/ peshë me ushqyerje enterale dhe 12.2 gr në ditë ose 9.9 gr/kg / peshë në ditë për grupin e kontrollit ($P < 0.001$).

Dorëzuar në Redaksi në 9 Korrik 1990, miratuar për botim në Shtator 1990.

13

VEÇORITË KLINIKE TË FIBROZËS KISTIKE

Evda Veveçka : *Shërbimi i pneumologjisë së pediatriisë në QSUT*

Janë paraqitur 20 pacientë me fibrozë kistike të diagnostikuar në Shërbimin e pneumologjisë së pediatriisë së QSUT-së. Pacientët janë ndarë në dy grupe: nën moshën 1 vjec dhe mbi moshën 1 vjec.

Janë vlerësuar : gjendja pulmonare, funksioni i pankreasit akut, gjendje multicionale dhe gjendja e përgjithshme e pacientëve.

Nuk kemi gjetur ndryshime sinjifikative në parametrat e vlerësuar e të karakterizuar midis dy grupeve, përveç në shkallën e krispin normal që paraqitet më e keqe në fëmijët mbi 1 vjec

Dërguar në Redaksi në 20 Qershor, miratuar për botim Shtator 1992

14

ANALIZA MOLEKULARE E PLASMIDEVE TË SHTAMEVE BAKTERIALE QË SHKAKTOJNË INFEKSIONE SPITALORE

Zana Ballvora, Grigor Zoraqi : *Katedra e Sëmundjeve Ngjitëse në Fakultetin e Mjekësisë dhe Katedra e Gjenetikës pranë Institutit të Lartë Bujqësor*

Të dhënat nga studimet e ndryshme në epidemiologjinë e organizmave multirezistencës kanë sugjeruar që transfer Rhexus faktor kontribuon në përhapjen e rezitencës së antibiotikëve. Mjeti i Rh. faktor transfer kërkon demonstrimin e identitetit të genotipit të R h- faktor të ADN-së të nxjerrë nga inde të ndryshme që tregojnë identitetin e fenotipit .

Studimi është ndërmarrë për t'u provuar me metodën e Maniatis në analizën dhe karakterizimin e plazmës me izolime klinike. 12 lloje baktete u grumbulluan nga plagë të pacientëve të trajtuar në

Klinikën e diegjeve në Tiranë. Të gjitha këto lloje treguan profile tipike biokimike të specieve të tyre. Ndeshmëria e antibiotikëve u vlerësua sipas metodës Kirbi - Bauer.

Si konkluzion modelet plazmike të analizës sipas Maniatis prezanton një plazmit i cili i përkiste E. Coli rezistent të penicilinës, streptomycinës, ampicilinës, karbonicilinës, kanamicinës, kloromfenikolit, tetraciklinës, eritromicinës, novobiocinës dhe i ndeshëm ndaj gentamicinës polimiksinës dhe kolistinës.

Dorëzuar në Redaksi në 20 Shtator 1991, miratuar për botim në Nëntor 1991.

15

NDRYSHIMET SASIORE E CILËSORE DEMOGRAFIKE TË POPULLATËS DHE NDIKIMI I TYRE NË POLITIKËN SOCIALE DHE SHËNDETËSORE

Reshat Koci : *Shërbimi i Geriatriisë dhe Gerontologjisë i QSUT-së*

Jo vetëm në vendet e industrializuara, por edhe në vendet në zhvillim mpla kja e popullatës është një fenomen i dukshëm në rritje, që sjell nevojën e zgjidhjes së një sërë problemesh, duke marrë parasysh problemet sociale, ekonomike dhe mjekësore të cilat në të ardhmen do të jenë më të mprehta.

Rritja e jetqgjatësisë mesatare të popullsisë dhe ulja e vdekshmërisë foshnjore ka sjellë një rritje të dukshme të popullsisë së moshës së tretë.

Mplakja është një fenomen (proces) biologjik dhe nuk duhet konsideruar si sëmundje. Ajo influencohet nga një sërë faktorësh ku ndërhyrje të caktuara të bazuara në koncepte të reja biologjike e mjekësore ndihmojnë në parandalimin e humbjes së autosuficiencës dhe bënë të mundur që cdo i moshuar të bëjë një jetë sa më aktive.

Ky artikull trajton probleme geriatrike, duke përfshirë asistencën specifike për të moshuarit e shëndetshëm pa probleme sociale dhe ekonomike, për të moshuarit që vuajnë nga sëmundje akute, kronike dhe probleme të rehabilitimit të të moshuarve.

Dorëzuar në Redaksi në 10 Nëntor 1993, miratuar për botim në Shkurt 1994

16

NJË STUDIM MBI HIPOTROFINË FRYTORE (I.U.G.R.)

Rubena Moisiu : *Shërbimi i Obstetrikë - Gjinekologjisë - Tiranë*

Ky studim është një shikim i shpjetë mbi një problem të rëndësishëm të patologjisë së shtatzansisë, i cili

quhet ndryshë edhe shtazënësi e vogël për moshën gestacionale.

Në studium 32 nëna të cilat lindën fëmijë të vegjël për moshën e shtatzanësisë, në këto raste ne morëm në konsideratë disa të dhëna : moshë e nënës, pariteti, statura trupore si edhe të dhëna të vecanta që kanë lidhje me IUGR-në.

Pas lindjes vumë re disa probleme të placentës dhe kordonit në këto raste. Grupi placentës ishte i përbërë nga 26 gra shtatzëna me parametra normale gjatë shtatzanësisë si edhe gjatë lindjes.

Dorëzuar ne Redaksi në 9 Gusht 1991, miratuar për botim në Tetor 1991.

17

TË DHËNA SERO-EPIDEMIOLOGJIKE MBI INFEKSIONIN NGA CITOMEGALOVIRUSI

Eleni Diamanti, Faik Sharofi, Bujar Ibrahim : *Instituti Kërkimor i Higjienës dhe Epidemiologjisë*

Në këtë punim janë paraqitur të dhëna nga rezultatet e analizave serologjike për antitrupe anti-citomegaloviruse. 60 fëmijë nën moshën 4 vjec u testuan me reaksionin e fiksimit të komplementit dhe në 91.6% të tyre u gjetën antitrupe citomegalovirusale. Gjithashtu, 193 serume të grup-moshave të ndryshme të popullsisë së përgjithshme u testuan me ELISA dhe te 97.4% e tyre u gjetën se kishin antitrupe IgG anti-CMV.

Të dhënat tregojnë se virusi është në përhapje të gjera edhe në vendin tonë.

Dorëzuar ne Redaksi në Gusht 1991, miratuar për botim në Shtator 1991.

18

PËRDORIMI I ANTIBIOTIKËVE NË INFEKSIONET URINARE NË LIDHJE ME PROSTATEKTOMINË TRANSURENALE

Mustafa Xhani : *Shërbimi i Urologjisë së QSUT-së*

Nga janari i vitit 1989 deri në dhjetor të vitit 1994, në klinikën e urologjisë së QSUT-së janë trajtuar 79 pacientë me obstrukcion të fshikëzës së urinës dhe infeksion të traktit urinar të cilët u ndanë në dy grupe. Grupi i parë (i përbërë nga 37 pacientë) u trajtua përpara operacionit dhe 10 ditë pas operacionit me ceporin dhe gentamicinë, ndërsa grupi tjetër (i përbërë nga 42 pacientë) u trajtua me acid nalidixik në të njëjtën mënyrë.

Në grupin e parë, dy pacientë shfaqen edhe pas operacionit pa efekte të mëtejshme në gjendjen e tyre të përgjithshme.

Në grupin e dytë, 7 shfaqen sepsis postoperator me simptoma sistematike gjatë terapisë me negram. Terapia më pas u ndryshua, pacientët u kuruan me

ceporinë, gentamicinë dhe u përmirësuan. Kulturat urinare 4-9 javë pas operacionit nuk treguan zhvillim bakterial në 21 nga 37 pacientët e trajtuar me ceporinë dhe në 11 nga 42 pacientët e trajtuar me acid nalidixik.

Dorëzuar në Redaksi në Shtator 1994, miratuar për botim në Tetor 1994

19

NDRYSHIMET HEMATOLOGJIKE NE LEISHMANOZEN VISCERALE TE FEMIJET

Qendro Kore : *Sherbimi i Pediatriisë speciale, Klinika e Hematologjisë në QSUT*

Autoret e artikullit kane trajtuar ndryshimet hepatologjike ne te semuret me leishmanioze viscerale te fëmijëve. Për këtë kanë studiuar të dhënat e hemogramës dhe të mielogramës në 115 fëmijë të sëmurë të shtruar në klinikën e hematologjisë të diagnostikuar me këtë nozologji.

Nga autorët konkludohet se ekzaminimet hematologjike pësojnë ndryshime gjatë LP-së dhe paraqesin rëndësi të vecantë për orientim në diagnozën.

Pencitopenia u takua në 95% të rasteve, nga të cilat anemia sipas uljes së hemoglobulinës u vërejt në 94.7%, nga të cilat anemia sipas uljes së eritrociteve në 88.7%. Leukopenia u gjet e pranishme në 82.6% me ulje absolute të neutrofileve dhe shtim relativ të limfociteve.

Eritrosedimentacioni i rritur takohet në 95.6% të rasteve me mesatare 56.8 mm/ orë, ndërsa trombocitopenia në 67.9%. Në mielogramë në 65.8% të rasteve u vërejt palca hiperceleulare që kryesisht paraqitnin hipeplazi ertroide.

Dorëzuar në Redaksi në Tetor 1993, miratuar për botim në Dhjetor 1993

20

TE DHENA KLINIKE, LABORATORIKE DHE GJENETIKE TE DISTROFISË MUSKULARE DUCHENNE NE SHQIPËRI

Valentina Tashko : *Shërbimi i Pediatriisë Speciale, Klinika e Neurologjisë i QSUT-së*

Distrofia muskulare Duchenne (DMD) është një sëmundje e rëndë, me probleme të mëdha sociale. Kemi studiuar 54 raste me DMD. Është përcaktuar përhapja incidenca të dhënat klinike dhe laboratorike dhe parandalimi i sëmundjes me metoda gjenetike në Shqipëri. Nuk ka prioritet gjeografik ne vendin tonë. Incidenca është 1 : 5883 djem të lindur gjallë. Simptomat e para janë mjaft të ndryshme. Në 63% të rasteve këto simptoma janë shfaqur përpara moshës 4 vjec. Deficiti motor është përcatuar nëp[ërmjet shkallës së Meyer. Në 40% të rasteve IQ është 70 - 100. niveli i CK serike

është rritur rreth 50 here në këta fëmijë. Ndërsa me profesionin e sëmundjes ky nivel ka rënë. Elktromiograma dhe biopsia muskulare kanë treguar ndryshime të karakterit miopatik. Parandalimi i DMD është bërë nëpërmjet përcaktimit të bartësve. Në një rast sëmundja është parandaluar me metoda të biologjisë molekulare.

Dorëzuar në Redaksi në Mars 1994, miratuar për botim në Korrik 1994

21

TE DHENAT TONA PARAPRAKE MBI DËMTIMET E SYRIT GJATË INTOKSIKIMIT KRONIK NGA TNT

NDUE BARDHI : *Shërbimi i Okulistikës, Instituti Kërkimor Ushtarak.*

Në këtë studim jepen të dhënat paraprake mbi dëmtimin e TNT në sy në kuadrin e intoksikimit kronik nga kjo lëndë, në procesin e përditshëm të punës.

Janë marrë në studim 129 punëtorë, që vazhdojnë në punojnë në zonën toksikë të një uzine në të cilën përpunohet TNT, si edhe 53 punëtorë, që kanë punuar më parë në këtë zonë, por që tani janë larguar që prej 20 vjetësh. Moshë mesatare e tyre është 48 vjeç dhe kanë një vjetërsi në punë nga 2 - 20 vjet.

Metoda kryesore e ekzaminimit ka qenë biomikroskopia e syrit dhe sidomos e kristalinit. Dihet se përqendrimi i TNT 0.5 mg/m³, konsiderohet si kufi i shfaqjeve klinike të dukshme. Në bazë të studimit qëndron fakti se dukuria më specifike dhe kryesore e veprimit të TNT në sy është katarakta toksike nga trinitrotoluoli. Kjo lloj katarakte takohet në 39.5 % të punëtorëve, që punojnë në kontakt me TNT.

Zhvillimi i saj varet nga kushtet higjieno-shëndetësore të punës dhe në radhë të parë nga gjendja fizike e TNT. Një rëndësi të vecantë ka edhe ndjeshmëria individuale e organizmit. Katarakta toksike nga TNT zhvillohet tek ata që janë mjedisi e kontakte të vazhdueshme me TNT gjatë një stazhi punë prej jo më pak se 2 vjet. Me rritjen e stazhit në punë rritet edhe numri i të sëmurave tek të cilët konstatohen turbullime më të shprehura të kristalinit. Katarakta zhvillohet në mënyrë graduale në katër stadi, nuk e ul mprehtësinë e pamjes dhe nuk kërkon mjekim kirurgjikal në asnjë stad të saj. Pas largimit nga mjedisi me TNT ndërpritet zhvillimi i saj i mëtejshëm, por ajo nuk është e rikthyeshme.

Dorëzuar në Redaksi në Dhjetor 1993, miratuar për botim në Janar 1994

22

PËRDORIMI I TË DHËNAVE TË ODONTOLOGJISË LIGJORE NË IDENTIFIKIMIN E INDIVIDIT

Bardhyl Cipi, Lurf Kullmen : *Shërbimi i Mjekësisë Ligjore, QSUT, Instituti Kombëtar i Mjekësisë Ligjore të Stokholmit*

Në këtë artikull autorët tregojnë për rëndësinë që ka odontologjia ligjore në çështjet e identifikimit të individëve, gjë që kërkon tek ne evidentimin sa më të saktë të gjendjes së gojës dhe mjekimeve të kryera në kartelat stomatologjike.

Në fillim jepen disa të ghëna të përgjithshme të odontologjisë ligjore, ndërsa më pas përshkruhet një rast i praktikës, ku nëpërmjet bashkëpunimit midis Shërbimit Qendror Universitar Mjekoligjor të Tiranës dhe Institutit kombëtar të Mjekësisë ligjore të Stokolmit, u arrit identifikimi i saktë i një kufome të panjohur.

Dorëzuar në Redaksi në Tetor 1993, miratuar për botim në Janar 1994

23

KONSIDERATA MBI 15 RASTE ANEURIZMI DISEKUES TË AORTËS

ALI SULA : *Shërbimi i Kardiologjisë, Spitali i rrethit - Durrës*

Aneurizmi Disekues i Aortës (ADA), një katastrofë e vërtetë patologjike, duke u takuar në praktikën e sotme si një ndër nozologjitë jo shumë të rralla, përbën motivin e trajtimit të konsideratave klinike e diagnostike.

Në këtë studim analizohen 15 raste të verifikuara në rrethin e Durrësit, 13 nga të cilët ishin të ngjashme me formën klinike të përshkruar nga Erdhem. Shumica e tyre kishin lokalizim tipik proksimal dhe vetëm njeri kishte lokalizim abdominal. 2 rastet e tjera ishin rruptura të aneurizmës në origjinë aterosklerotike në nivelin e aortës abdominale. Janë vërejtur gjithashtu disa atipizma; 2 forma cerebrale, 1 koronare, pulmonare dhe kardiake si pasojë e prekjes aneurizmatike të degëve të aortës apo thjeshtë nga iskemia sekondare. Meritojnë interes të vecantë 2 prej të sëmurëve tanë: një i ri i cili paraqiste stigmatet e sindromit të Marfan, tjera femër adulte e cila vec ADA rezultoi portatore e një aplazie të njërës surrenale dhe e goditur nga një apopleksi masive e surrenales tjetër e cila ka të ngjarë të jetë shkaktuar nga një dramë vaskulare.

Mjekimi kirurgjik, i paraprirë nga ai konservativ i përkohshëm e pregatitor, përmirëson prognozën e rëndë të sëmundjes, duke u bazuar në diagnozën e shpejtë e të saktë të formave tipike e atipike të ADA.

Dorëzuar në Redaksi në Dhjetor 1992, miratuar për botim në Prill 1993

24

PATOLOGJITË ATIKO - ANTRALE TEK FËMIJËT

Agron Strazimiri : *Shërbimi i ORL-së i QSUT-së.*

Në studimin tonë të ndërmarë për patologjitë atiko-antrale në klinikën e ORL-së gjatë viteve 1985-90

rezulton se nga 153 rastet me këtë patologji 32 raste (20.9%) i përkasin grup-moshës nën 15 vjeç.

Operacionet konservative të veshit të mesëm përbëjnë 28% të rasteve. Ndërsa operacionet e mostoidektomisë radikale me ndërlikime ekstra dhe intrakraniale përbëjnë 44% të rasteve. Në këtë grup dominojnë intratermiale me 31.5% të rasteve. Përforcimet post-superiore dhe sekrecionet purulente me kohëzgjatje mbi 6 vjetë përmbajnë rreth 66% të rasteve. Mungesa e plotë e stapesit dhe përhapja e plotë e kolesteatomës në attieus, antrum dhe proces mostoid shfaqet në 72% të rasteve.

Duhet theksuar se 66% e rasteve i përkasin zonave rurale, ku kujdesi i prindërve dhe mundësia për vizita të kualifikuar janë më të kufizuara. Patologjia atiko - antrale janë patologji të cilat duhet të merren në konsideratë. Pikëpamjet mbi mjekimin e kësaj patologjie ndryshojnë. Vlerësimi objektiv i mjekimit konservativ (antibiotike + lavazhe të attikusit) duke e mabjtur pacientin nën kontrollin strikt të specialistit, sugjerohet nga një grup autorësh (3, 8, 11).

Një pikëpamje tjetër që sugjerohet është ajo kirurgjikale, por kjo ndërhyrje të jetë sa më konservative, duke pasur parasysh përhapjen e kolesteatomës.

Procesi i vështirë i aplitelizimit së gropës operatore tek fëmijët e bën të hezitueshmë, ndërhyrjen kirurgjikale.

Ka mendime të ndryshme në lidhje me trajtimin e kësaj patologjie. Duke marrë shkas nga një incidencë e lartë e ndërlikimeve, si pasojë e sëmundjes atiko-antale tërheqim vëmendjen për një zbulim të hershëm dhe trajtim të patologjisë atiko-antrale..

Dorëzuar në Redaksi në Dhjetor 1993, miratuar për botim në Shkurt 1994

25

LOKALIZIMI I INFEKSIONEVE URINARE NË MOSHAT FËMINORE NËPËRMJET STUDIMIT TË KRITEREVE KLINIKE DHE TË IMUNOFLUORESHENCËS SË BAKTERIURISË

Lindmira Josifi: Shërbimi i Nefrologjisë së Pediatriës në QSUT

Në 72 fëmijë me infeksione urinare simptomatike të shtruar në Klinikën e Nefro-Endopkrinologjisë të Shërbimit të pediatriës Speciale, përcaktuam vendin e saktë të infeksionit me anë të metodës direkte të lavazhit vezikal dhe krahasuam rezultatet e gjetura me të dhënat e metodave indirekte të tilla si kriteret klinike e zbulimi i antikorpeve që veshin bakteriet në urinë. Ne gjetëm se në 47.5% të të sëmurëve shenjat klinike ishin të pamjaftueshme për përcaktimin e vendit të infeksionit urinar. Zbulimi i antikorpeve që veshin bakteriet në urinë orientoi për lokalizimin e infeksionit edhe kur shenjat klinike nuk e lejonin një gjë të tillë. Ndjeshmëria diagnostike e teknikës së

imunofluoreshencës në këtë grup të sëmurësh rezultoi 88.9%

Dorëzuar për Redaksi në Maj 1993, miratuar për botim në Qershor 1993

26

TESTI I NITROZOLIT (NBT) DHE VLERA E TIJ KLINIKE

Vera Ostreni Xheladin Ceka: Katedra Histoi-Embriologji

Testi histokimik i nitroblutetrazohet (NBT) u realizua në dy pacientë me infeksion bakterial duke dhënë 12 subjekte vullnetare klinikisht të shëndoshë. Në grupin e kontrollit, vlera e testit NBT qe 5%. Në dy të sëmurët me infeksion bakterial akut, vlera e NBT-së qe e rezuktinuar 28% dhe 32%. Kështu testi NBT-së është test i vlefshëm me diferencial diagnozën e infeksioneve bakteriale. Megjithatë rezultatet duhen interpretuar në dritën e të dhënave të treguara laboratorike dhe klinike.

Dorëzuar në Redaksi në Janar 1994, miratuar për botim në Mars 1994

27

NDJESHMËRIA E 163 SHTAMEVE TË GJINISË STAPHYLOCOCCUS NDAJ METHICILLINËS

Ibrahim Luloçi: Instituti Kërkimor i Higjienës dhe i Epidemiologjisë

Përdorimi i antibiotikëve përveç anëve pozitive, ka sjellë dhe krijimin e shtameve rezistente ndaj të cilëve po kërkohet të vepohet me antibiotikë të rinj ose me kombinimin e disa prej tyre.

Ndaj infeksioneve stafilokoksike kohët e fundit, si rezultat i shtimit së tepërmi të shtameve rezistente po përdoren me sukses antibiotikët gjysëm sintetik të grupit të vetalaktamideve që janë rezistente ndaj penicilinës si Oksacilina dhe metilicina, por dhe ndaj tyre kanë filluar të shfaqen shtama rezistente.

Punimi paraqet studimin e ndjeshmërisë ndaj metilicinës të 164 shtameve të gjinisë stafilokokus (nga të cilët 131 janë st. aureus), duke përdorur metodën klasike me disqe dhe me atë të përcaktimit të koncentritimit minimal inhibues (KMI).

Rezultatet e marra flasin se në krahasim me vitin 1986 ku u vu re një rezistencë prej 2.2% të shtameve të st. aureus ndaj metilicinës, në vitin 1989 kjo shifër arriti në 7.2%, megjithatë autorët mendojnë dhe rekomandojnë që metilicina ose oksacilina të mbeten si antibiotikë të zgjedhur në mjekimin e infeksioneve stafilokoksike.

Dorëzuar në Redaksi në Qershor 1993, miratuar për botim në Shtator 1993

28

NDIKIMI I EFEKTEVE HELMUESE TË ZINEBIT MBI SISTEMIN E CITOKROMIT P-450 TË MËLÇISË SË LEPUVJVE TË HELMUAR EKSPERIMENTALISHT

Bamir Topi: *Instituti Kërkimor i Studimeve Veterinare*

Studimi i kryer në 15 lepuj të racës Neë Zeland ka të bëjë me vlerësimin e ndikimit të Zinebit, përkatësisht në dozat 150 mg/kg dhe 300 mg/kg, mbi sistemin enzimatik të Citokromin P-450 të mëlçisë.

Në studim janë vlerësuar Citokromi P-450, si dhe dy substraktet e tij anilinëhidroksilaza dhe aminopirinëdemetilaza. Nga përfundimet e dala gjatë studimit vërehet se Zinebi ndikon ndjeshmëri në sistemin enzimatik të mëlçisë duke ulur në përgjithësi të gjithë parametrat e marrë në studim. Ky ndikim ka qenë i lidhur drejtpërdrejtë me dozën e Zinebit të përdorur d.m.th. sa më e madhe doza aq më i madh ndikimi negativ në dëm të sistemit të citokromit P-450.

Ky fakt dëshmon se Zinebi dhe metabolitët e tij, që formohen pikërisht në mëlçi, mund të ulin në mënyrë të ndjeshme edhe pas një doze të vetme në veprimtarinë e enzimave të ndryshme të metabolizmit që ndodhen me shumicë në këtë organ, gjë që është me pasoja mjaft të dëmshme për organizmin pasi pengon një sërë procesesh me rëndësi jetike për të.

Dorëzuar në Redaksi në Tetor 1993, miratuar për botim në Janar 1994

29

INCIDENCA FAMILJARE DHE NDRYSHIMET E KARIOTIPIT NË LEOKOZËN LIMFOIDE KRONIKE

Iliriana Ruka : *Klinika e Hematologjisë në QSUT*

L.L.C. është midis patologjive malinje të gjakut me incidencë familiare më të shpeshtë. Rastet e përshkruara në literaturë janë të pakta ndaj përshkrimi i rasteve tona na duket një kontribut modest. Ekzaminimi citogjenetik nuk na dha ndryshime të kariatipit. Mendojmë se kjo gjë është e lidhur me metodikën e përdorur.

Dorëzuar në Redaksi në Maj 1993, miratuar për botim në Korrik 1993

30

PËRCAKTIMI I ALA - URINAR, BESNIKE DHE E THJESHTË PËR ZBULIMIN E HERSHËM TË SATURIZMIT

Raif Hasani : *Shërbimi i Sëmundjeve Profesionale në QSUT*

Autori në bazë të përvojës në vend dhe të të dhënave edhe të autorëve të huaj argumenton dhe

propozon se për diagnozën e hershme të saturizmit, në kushte ambulatorë e në ndërmarrje testi më i saktë dhe i mundshëm në praktikë sepse më i thjeshtë dhe me leverdi ekonomike është përcaktimi i acidit delta aminolevulinik (ALA) urinar të marrë në mëngjez së bashku me puburinë. Nga ana tjetër ai duke u nisur nga kontrolli shëndetësor i 157 personave nga të cilët 92 punëtorë të ekspozuar nga plumbi në reparte pune dhe 65 persona punëtorë të ekspozuar në kushte profesionale ka bërë orvajtje të gjejë cilat janë vlerat biologjike normale të ALA për të dy grupet. Si vlerë normale për punëtorët e ekspozuar është gjetur sasia, 5.22 - 2.15 mg/l, ndërsa për të paekspozuarit në profesion 3.10 - 0.90 mg/l. Në 10 raste nga fshati pa asnjë ndikim ndotje ambientale e ushqimore vlera normale do të ishte sasia prej 1.10 - 0.20 mg/l urinë.

Autori mendon se nuk duhet të ketë ndonjë rëndësi me vlerë ndikimi i moshës ose i seksit. Për personat me ekspozim profesional stazhi i punës nuk ka qenë më i gjatë nga një vit.

Dorëzuar për botim në Gusht 1992, miratuar për botim në Tetor 1992

31

RENDIMENTI RELATIV I ZEMRËS - NJË TREGUES I ÇMUESHËM I DOBUSË SË RIAFTËSIMIT FIZIK TË TË SËMURËVE QË PËSOJNË INFARKT AKUT MIOKARDI

Vasilika Karajani, Ahmet Kamberi: *Klinika e Kardiologjisë në QSUT*

Është vënë re që të sëmurët me IAM që nuk i nënshtrohet ndonjë stërvitjeje të posaçme fizike, me kalimin e kohës rendimenti relativ i zemrës (RRZ) vjen duke u rritur. Prandaj, u studiua dinamika e tij dhe domethënia në të sëmurët me IAM që i nënshtrohen riaftësimi fizik të programuar.

Studimi është kryer në 74 nga 320 të sëmurët me IAM që i janë nënshtruar mobilizimit e aktivizimit të hershëm dhe stërvitjes riaftësuese fizike, të cilët përmbushin kriterin e kryerjes së provës stresore ushtrimore (PSU) para daljes nga spitali, në javën III të sëmundjes dhe në kontrollet e mëpastajme në javën VI, XII dhe XXIV. Pas daljes nga spitali 17 të sëmurë (grupi I) i janë nënshtruar stërvitjes riaftësuese në kolektiv nën kontroll të mjekut. 57 të tjerë (grupi II) i janë nënshtruar stërvitjes individuale, sipas udhëzimeve të dhëna me shkrim. PSU të njëpasnjeshme janë kryer me të njëjtin protokoll.

Është krahasuar rendimenti relativ fillestar i zemrës (RRF) dhe rendimenti kulmor i saj (RRK) i përlogaritur në çdo PSU. Në të dy grupet RRF dhe RRK rriteshin ndjeshmërisht deri në javën XII ($P < 0.001$), por nuk kishte ndryshime të përfillshme midis gr.I dhe gr.II. RRZ është krahasuar gjithashtu midis të sëmurëve të riaftësuar (gr.I + gr.II së bashku) dhe një grupi prej 38 të sëmurësh me IAM të cilët nuk i janë nënshtruar ndonjë riaftësimi fizik. Të sëmurët e riaftësuar arrinin

në javën VI të njëjtin RRF dhe RRK që arrin të sëmurët e pariaftësuar në javën VIII. Të sëmurët e riaftësuar RRF dhe RRK në javën XII dhe XXIV ishin ndjeshmërisht më të lartë se sa në javën XXIV të sëmurët e pariaftësuar, përkatësisht 28 - 5.2 dhe 28.3 - 5.4. pk 21.2 - 8.4% dhe, 50.6 - 8.6 dhe 51.5 - 12.4 pk 40.7 - 11.9 %, ç'ka tregon dukshëm dobinë e riaftësimit fizik.

Ne konkludojmë se RRZ është një tregues me vlera praktike shumë të çmueshme për të ndjekur dinamikën dhe shkallën e riaftësimit fizik, si edhe gjendjen funksionale të zemrës të sëmurët që pësojnë IAM.

Dorëzuar në Redaksi në Janar 1993, miratuar për botim në Mars 1993

32

KORRELACIONE MIDIS TIPIT HISTOLOGJIK DHE ECURISË SË TYRE KLINIKE NË KANCERIN E GJIRIT

Xhevdet Harasani, Dhurata Korovesi : *Shërbimi I Onkologjisë së Qendrës Spitalore Universitare të Tiranës*

Qëllimi i studimit është të paraqesë lidhjet që ekzistojnë midis tipit histologjik dhe ecurisë klinike në 94 të sëmurë me kancer të gjirit.

Për këtë qëllim kemi studiuar dhe paraqitur rezultatet tona duke u bazuar në faktorët kryesorë morfologjikë prognostik të pranuar sic janë : madhësia e tumorit, gjendje (prekja ose jo) e limfonodulave aksilare, grada nukleare e tumorit, tipi histologjik, aftësia profilaktive dhe gjendja e receptorëve hormonal (për rastet që është kryer). Klasifikimi i tumoreve është bërë duke u bazuar në klasifikimin e OMS-it në vitin 1981. Për të gjitha rastet ka gjithashtu klisifikim klinik T.M.M. dhe ndarjen e tyre sipas llojit të treguesve dmth. Kirurgji apo kirurgji- rrezatim-kimioterapi.

Përlllogaritja mbi jetën është bërë në bazë të ndjekjes të rasteve duke shfrytëzuar kontaktet klinike, kontaktet permanente (të punktit) dhe të dhënat nga mjekët onkologë të rretheve. Të gjitha të dhënat janë ballafaquar me ato të literaturës bashkëkohore.

Dorëzuar në Redaksi në 30 Qershor 1994, miratuar për botim Shtator 1994

33

STUDIM MBI TRANSMETIMIN E INFEKSIONIT KANDIDOZIK NGA NËNA TEK FËMIJA

Ermira Shuteriqi: *Laboratori Bakteriologjik i QSUT-së*

Në studim jepen të dhëna mbi shpeshësinë e kandidozës gjinitale në gra shtatzëna, transmetimi i tij nga nëna tek i porsalinduri si dhe frekuenca e kërpudhave të gjinisë Candida nga momenti i lindjes deri në ditën e 7- të të jetës. Të dhënat e studimit tregojnë se infeksioni

kandidozik në 230 gra shtatzëna arrin në 29.57% të rasteve. Në periudhën e tretë të shtatzënisë infeksioni arrin në 33.3% të rasteve.

Nga ekzaminimi i 164 nënave në momentin e lindjes rezultoi se kërpudhat e gjinisë Candida (C. albicans) u transmetua në 22 fëmijë (13.4%). Ndërsa nga 30 gra me kandidozë gjinitale Candida albicans u transmetuan në 73.3% të rasteve.

Duke studiuar frekuencën e kërpudhave të gjinisë Candida në nënat në gojë, feçe, lëkurë, nga momenti i lindjes deri në ditën e 7-të, rezultoi se izolimi i kërpullës të gjinisë Candida vjen, duke u rritur në gojë (nga 7.3% në 12.8%), në feçe (nga 1.2% në 8.5%) e paksohen në lëkurë nga 7.3% në 2.1%.

Dorëzuar në Redaksi në Korrik 1993, miratuar për botim në Tetor 1993

34

E.E.G-ike GJATË JAVËS SË PARË TEK FËMIJËT PAS KONVULSIONIT FEBRIL (KF) TË PARË

Pasionare Rino: *Specialitetet Pediatrike të Neurologjisë në QSUT*

Konvulsionet febrile (KF) janë një fenomen i shpeshtë i moshës Pediatrike. Incidenta e konvulsioneve febrile është midis 3-4%. Ne kemi studiuar 88 raste me (KF) të I për të parë ndryshimet e E.E.G, çdo ditë gjatë javës së parë pas krize. 13% e rasteve në javën e parë pas krize, kanë një E.E.G normale, ndërsa 87% e rasteve kanë E.E.G anormale. Në ditët e mëpasme, ky raport ndryshon në favor të E.E.G normale.

Kështu ne gjejmë se në ditën e shtatë pas konvulsionit të I 92% e E.E.G janë normal dhe vetëm 8% anormale.

Kështu ne konfirmojmë opinionin tonë se anormaliteti i E.E.G menjëherë pas (KF) të I është jo konstant dhe praktikisht pa vlera konkrete. Në rastet tona anormaliteti predominues është aktiviteti delta në 60% të rasteve dhe delta fokale në 40% të rasteve.

Dorëzuar në Redaksi në Shtator 1993, miratuar për botim në Dhjetor 1993

35

EPIDEMIOLOGJIA E GRIPIT NË SHQIPËRI NË VITIN 1993

Bujar Ibrahim, Betim Byku, Eleni Diamanti: *Instituti Kërkimor i Higjienës dhe i Epidemiologjisë*

Gjatë muajve shkurt dhe mars 1993 në Shqipëri u përhap një epidemi gripi. Ekzaminimet virologjike të bëra pas identifikimit përmes serumeve imune të referencës të furnizuara nga OMS-i, çuan në izolimin e një shtami (Nr.13) të virusit të gripit të tipit A

antigenikisht i afërt me shtamin A Beijing 32/92 dhe të një shtami tjetër (Nr.19) të virusit të gripit të tipit B antigenikisht i afërt me shtamin B1 Panama 45/90.

Ekzaminimet serologjike të realizuara me reaksionin e pengimit të hemaglutinit (IHA) gjatë muajve shkurt, mars dhe prill në 280 mostra serike të prelevuara në grupmosha të ndryshme të popullatës së Tiranës, zbuluan praninë e antikorpeve me titër të lartë (të barabartë apo më të lartë se 1:256) në përmbajtjen e këtyre serumeve. Në shifra të ngjashme u gjetën edhe titrat mesatarë gjeometrikë (TMG) kundër antigenit gripal A Beijing /353/89 (H3N2) dhe antigenit gripal B1 Panama /45/90. Në muajin shkurt nga 75 mostra serike të ekzaminuara 57.3% prej tyre rezultuan me titër më të lartë ($\geq 1:256$) për virusin A (H3N2) dhe 86.5% për virusin B (Panama) 45/90 me TMG respektivisht 1:158 dhe 1:159. Për muajin mars këto shifra u gjetën në 27.3% për virusin A (H3N2) dhe 72.6% për virusin B/Panama /45/90 me TMG respektivisht 1:106 dhe 1:210. Ndërkaq këto titra (titrat e antikorpeve dhe TMG) pësuan rënie në muajin prill. Gjatë periudhës shkurt-prill 1993 në Shqipëri u regjistruan 94404 raste me grip.

Dorëzuar në Redaksi në Tetor 1993, miratuar për botim në Janar 1994

36

TË DHËNA NGA STUDIMI I MALNUTRACIONIT NË RRETHIN E TIRANËS

Petrit Çaça, Suzana Barmashi : *Shërbimi i Pediatrisë Speciale në QSUT*

Në studim janë marrë 1541 fëmijë të moshës 0-3 vjeç me qëllim që të studiohet : shpeshtësia e malnutricionit në këtë moshë, shpërndarja e tij sipas moshës, shpeshtësia e shkallëve, si edhe roli i peshës së vogël në lindje në shfaqjen e malnutricionit. Zgjedhja e kontingjenteve përfaqësuese të fëmijëve është bërë në bazë të kriterëve të përcaktuara.

Rezultatet e punimit tregojnë që shpeshtësia e malnutricionit në rrethin e Tiranës është 20.4%. Ajo është më e lartë në fshat 32.6% dhe sidomos në zonën malore. 48.7%. Moshat 6-12 muaj dhe 1-2 vjeç preken më shpesh nga malnutricioni. Përsa i përket shkallëve përqindjen më të madhe e përbëjnë format e larta dhe të mesme, kurse format e rënda janë të rralla. Në grupin e fëmijëve që vuajnë nga malnutricioni shpeshtësia e fëmijëve të lindur me peshë të vogël është 12.7% ose 2 herë më e lartë se në grupin e fëmijëve normalë.

Dorëzuar në Redaksi në Gusht 1992, miratuar për botim në Dhjetor 1992

37

NJË ANALIZË E VARIANTEVE ANATOMIKE TË PEMËS BRONKIALE NË 82 MUSHKËRI TË DJATHTA DHE 79 TË MAJTA

Arben Mitrushi : *Katedra e Anatomisë në Fakultetin e Mjekësisë*

Një preparim mushkërisht të konservuara, 44 të anës së djathtë dhe 44 të anës së majtë i shoqëruar edhe me një

injektim parakprakt e pastaj preparim i një kontingjenti mushkërisht të freskëta prej 38 të anës së djathtë dhe 35 të anës së majtë kanë përcaktuar në mënyrë empirike vendosjen mbizotëruese të pemës bronkiale brenda mushkërive dhe variacionet e spikatura të saj.

Këto preparime kanë konfirmuar konkluzionet paraprake të autorëve të shumtë të vendeve dhe kohërave të ndryshme se ekzistojnë 10 bronke segmentare të anës së djathtë dhe 8 të anës së majtë.

Broku lobar superior dexter në 43.6% të rasteve tona ndahej në bronk segmentar apikal anterior dhe posterior; në 14.5% ai trifurkohej me mënyra të tjera, në 26.5% bifurkohej dhe në 12.2% ndahej në katër degë. Bronku lobar medius dexter në 74.4% të rasteve bifurkohej në bronkun segmentar medial dhe lateral; në 20.7% bifurkohej me mënyra të tjera, në 4.9% ai trifurkohej.

Bronku lobar inferior dexter në përgjithësi ndahej në mënyrë monopodike në bronkun segmentar superior, medial bazal, bazal anterior, bazal lateral dhe bazal posterior.

Bronku lobar superior sinister në 94.9% të rasteve ndahej në bronket e ndarjes së sipërme (br. i Kulmenit) dhe të ndarjes së poshtme (br. lingular), në 5.1% ai trifurkohej si pasojë e zbritjes së bronkut segmentar anterior.

Bronku i ndarjes së sipërme bifurkohej në 49.4% të rasteve tona në trungun apiko-posterior dhe bronkun segmentar anterior; në 32.9% në mënyra të tjera bifurkacioni, në 15.2% trifurkohej dhe në 2.5% ndahet në katër bronke.

Në 69.6% të rasteve tona bronku i ndarjes së poshtme (lingular) bifurkohej në bronkun segmentar lingular superior dhe bronkun segmentar lingular inferior, në 30.4% trifurkohej. Bronku lobar inferior sinister ndahej në mënyrë monopodike në bronket segmentare superior, bazal anteromedial, bazal lateral dhe bazal posterior.

Dorëzuar në Redaksi në Tetor 1994, miratuar për botim në Dhjetor 1994

38

FAKTORËT REUMATOID DHE NDIKIMI NË TO I POZITIVITETIT TE PROTEINA C- REAKTIVE TEK TË SËMURËT ME POLIARTRIT REUMATOID

Arben Hoxha, Zamira Ylli: *Laboratori i Imunologjisë në QSUT*

Janë marrë në studim 177 të sëmurë me PR tek të cilët janë vlerësuar përmbajtja e PR-së të klasës IgM dhe ndikimi mbi praninë e tyre të pozitivitetit të PDR-së.

Është konstatuar se në krahasim me 15-20 vjet më parë pozitiviteti i këtij lloji PR ka rënë, ndërsa ndikimi mbi të PCR i llogaritur me metodën x2 (hi-katror) ka dalë statistikisht i rëndësishëm.

Dorëzuar në Redaksi në Maj 1993, miratuar për botim në Tetor 1993.

39

HEPATITET EKSPERIMENTALE DHE NDIKIMI I NJË PËRZIERJEJE BIMORE PËR MËLÇINË NË VEPRIMTARINË E QELIZAVE HEPATIKE

Shaniko Shini: *Instituti i Lartë Bujqësor*

Në material flitet për vërtetimin e ndikimit mbrojtës të një "përzierje bimore për mëlçinë" (e cila përmban angjinare, çikore, teliktrum, kaparinë, nenexhik) në hepatitet eksperimentale toksike dhe imonologjike (të shkaktuara me ndihmën e tetraklorurit e karbonit dhe serumit hiperimun të kalit në minj të bardhë të mëdhenj dhe të vegjël).

Diferencat në histologjinë e hepatociteve ndis grupit të kontrollit dhe eksperimentit (në preparatet histologjike të përgatitura nga mëlçia) dëshmojnë për ndikimet pozitive të infuzionit të përgatitura nga këto bimë, mbi veprimtarinë metabolizuese, sekretuese dhe jashtëqitëse të mëlçisë, veprime këto që pengojnë dëmtimin e hepatociteve, nxisin rigjenerimin e tyre.

Dorëzuar në Redaksi në Qershor 1993, miratuar për botim në Shtator 1993

40

MBI GJENDJEN MBROJTËSE NDAJ POLIEMILITIT NË SHQIPËRI (1986 - 1990)

Eleni Diamanti, Bujar Ibrahim: *Instituti i Higjienës dhe i Epidemiologjisë*

Për studimin e gjendjes mbrojtëse ndaj poliemitit kemi analizuar 1129 serume të grup-moshave të ndryshme deri në moshën 15 vjec. Rezultuan të mbrojtur: 84.05% ndaj tipit I, 94.8% ndaj tipit II dhe 75.8% ndaj tipit III. Në personat e vaksinuar me vaksinë kundër poliemitit oral trevalente (TOPV):

- 130 persona ishin me tre doza vaksine. Prej tyre rezultuan të mbrojtur përkatësisht ndaj secilit tip I, II, III: 82.3%, 89.2% dhe 63.0%. Ndaj të tre tipave ishin të mbrojtur 56.1%. Të pambrojtur ndaj të tre tipave ishin 6.1%.

- 858 serume ishin nga persona me tre doza vaksinimi bazal + një rivaksinim. Të mbrojtur ndaj tipit I rezultoi 83.6%, ndaj tipit II 95.4% dhe ndaj tipit III 75.4%. Të mbrojtur ndaj të tre tipave ishin 65.9%. Të pambrojtur ndaj të tre tipave ishin 1.9%.

- 77 serume ishin nga persona të vaksinuar me tre doza vaksinimi bazal + dy rivaksinime. Rezultoi të mbrojtur: 94.8% ndaj tipit I, 98.7% ndaj tipit II dhe 92.2% ndaj tipit III. Të mbrojtur ndaj të tre tipave ishin 86.3%. Asnjë person nuk rezultoi i pambrojtur ndaj të tre tipave.

Nga 64 serume të personave të vaksinuar me vaksinën polio orale monovalente + një rivaksinim rezultoi të mbrojtur: 79.6% ndaj tipit I, 93.7% ndaj tipit II dhe 87.5% ndaj tipit III.

Dorëzuar për botim në Qershor 1992, miratuar për botim në Tetor 1992

41

MJEKIMI I DEHIDRATIMIT AKUT NË SËMUNDJEN DIARREIKE TË FËMIJËVË ME SOLUCIONIN TRISOL

Luan Xhelili: *Instituti i Studimeve Pediatrike në QSUT*

Diareja akute është një nga sëmundjet që takohet më shpesh në praktikën pediatrike. Sipas të dhënave të OBSH-së 5-10 milion fëmijë kalojnë 2-3 herë diarre akute, ndërsa sipas statistikave tona ajo zë një nga tre vendet e para në sëmundshmërinë dhe vdekshmërinë e moshës fëmijore.

Dy janë komplikacionet më të rënda të kësaj sëmundjeje: dehidratimi dhe distrofia. Duke qenë se dehidratimi është shkaku kryesor që e çon fëmijën në vdekje këto vitet e fundit në sajë të studimeve të ndryshme kudo në botë është arritur që të vihet në jetë një metodë e thjeshtë, por efektive për mjekimin e kësaj gjendjeje me anë të solucionit ORS (oral rehidrejtues soljushëm) që në vendin tonë është quajtur trisol. Trisoli ka në përbërje NaCl 3.5gr, KCl 1.5gr, NaHCO₃ 2.5gr, glukozë 1.5 gr e gjithë kjo tretet në një litër ujë.

Në studimin tonë janë dhënë disa mendime për vlerësimin e këtij solucionit në mjekimin e dehidratimit të lehtë dhe të mesëm që shoqëron sëmundjen diarreike.

Dorëzuar në Redaksi në Shtator 1993, miratuar për botim në Tetor 1993

42

VLERËSIMI I HIPERTROFISË RENALE KOMPENSATORE (HRC) ME SHINTIGRAFI RENALE

Edip Bezhani: *Klinika e Urologjisë së QSUT*

HRC-ja është një proces adaptimi që zhvillohet në veshkën e mbetur pas heqjes së veshkës tjetër. Ajo përmbledh ndryshime morfologjike funksionale me qëllim që të mbahen konstante të gjitha parametrat e homeostazisë. Shintigrafia renale e realizuar me Tcm 99 është metoda më e saktë për studimin e saj. Për të studiuar faktorët që influencojnë në zhvillimin ose frenimin e HRC-së 49 pacientët e studiuar u ndanë në 2 grup-mosha. Grupi I nën 30 vjeç dhe grupi II mbi 30 vjeç. Nga rezultatet e marra u konkludua se HRC-ja zhvillohet në një përqindje dhe në një shkallë më të madhe në pacientët e grupit të I = 84% dhe grupit II = 55.5%. Në pacientët e grupit të dytë HRC-ja mund edhe të mos zhvillohet për arsye të vet moshës, por edhe kur ajo zhvillohet gjithmonë është në një gradë më të ulët dhe në një përqindje më të vogël në krahasim me grupin I. Pacientët me HRC-në në të dy grupet e kanë klirsin e kreatininsë më të lartë sesa pacientët që nuk kanë të zhvilluar HRC-në. Ata rezultojnë në shifrat 78.3% deri në 87.5% e normës për grupin I dhe 74 - 80% e normës për grupin II. Nga të dhënat rezultojnë se infeksioni urinar para dhe pas nekrotomisë si dhe shtatëzansisë pas operacionit janë faktorë frenues të HRC-së.

Dorëzuar në Redaksi në Prill 1993, miratuar për botim në Shtator 1993

43

STUDIM LIDHUR ME KUSHTET HIGJIEO – SANITARE TË GRUMBULLIMIT, LARGIMIT DHE PËRPUNIMIT TË MBETURINAVE TË NGURTA URBANE

Arben Luzati, Sami Haxhiu : *Instituti i Higjienës dhe i Epidemiologjisë*

Studimi lidhur me kushtet higjieno-sanitare të grumbullimit, largimit dhe përpunimit të mbeturinave të ngurta urbane kishte për qëllim njohjen e grupeve kryesore të mbeturinave të ngurta, strukturën ponderale të tyre, sasinë mesatare të mbeturinave të ngurta për çdo banor në ditë dhe disa masa që duhet të merren për grumbullimin, largimin dhe përpunimin e mbeturinave të ngurta urbane.

Studimi u krye gjatë viteve 1986-1990 në 10 rrethe të vendit. Nga studimi rezultoi: se në një ditë një banor hedh në vendet e grumbullimit të mbeturinave 0.4kg mbeturina të ngurta. Nga studimi rezultoi se sasia e letrës hedhurinë që grumbullohet për një banorë në vit është 3.2 kg shumë poshtë vlerave të disa shteteve.

Autorët japin disa deduksione lidhur me sigurimin e kazanëve për grumbullimin e mbeturinave, mjeteve të transportit të tyre, mënyrave të dezinfektimit të këtyre mjeteve dhe fushave të kompostimit. Gjithashtu ato rekomandojnë mbledhjen e diferencuar të mbeturinave dhe futjen e teknologjisë së re për procesin e rifitimit nga mbeturinat e ngurta urbane.

Dorëzuar në Redaksi në Shkurt 1991, miratuar për botim në Dhjetor 1991.

44

FISTULAT BILIODIGJESTIVE DHE BILIOBILIARE NGA GURËT BILIARË

Nikollaq Koçani, Besim Elezi, Viktor Qereshniku: *Klinika e Kirurgjisë Speciale e QSUT-së*

Fistulat biliodigjестive dhe biliobiliare nga gurët biliarë janë komplikimet më të vështira midis sëmundjeve të gurëve biliarë. I kemi gjetur ato në 1.5% të rasteve të operuara për gurë biliarë. Fistulat biliodigjестive kanë qenë më të shpeshta (1.3%) se ato biliobiliare (0.35% e rasteve), të cilat pasohen nga fistulat midis gurëve të fshikëzës së tëmthit dhe zorrës së trashë (7.6%) dhe midis fshikëzës së tëmthit dhe stomakut (7.6%).

Diagnoza është bazuar në të dhëna klinike, radiologjike e ultrasonografike. Në 15.5% të rasteve kemi gjetur aerobili.

Ndeshmëria e ultrasonografisë ka qenë 100% në gurët e fshikëzës së tëmthit dhe 50% në gruët e kanalit biliar. Në të gjitha rastet, ka qenë i domosdoshëm trajtimin kirurgjikal. Është bërë kolecistektomia, mbyllja e komunikimit të fistulës dhe, në rastet e

fistulave biliobiliare, drenazhi T- tub i kanalit biliar të zakonshëm

Dorëzuar në Redaksi në Maj 1993, miratuar për botim në Qershor 1993.

45

PREKSHMËRIA E INFEKSIONEVE BAKTERIALE SPITALORE NË VENDIN TONË

Veseli Cika ; *Instituti i Higjienës dhe i Epidemiologjisë*

Ky studim i kryer nga autorët bazohet në një shqyrtim kliniko-epidemiologjik të 24996 pacientëve, si edhe 17125 ekzaminimeve bakteriologjike që janë siguruar prej pacientëve, personelit mjekësor dhe instrumentave gjatë 20 vjetëve të fundit,

Njëri nga shkaqet e infeksioneve të shkaktuara në spitale është qëndrimi i zgjetur i pacientëve në institutin e kurimit. Ky është shkaku më i dukshëm gjatë analizës sonë.

Kështu prekmëria nga infeksioni spitalor është 1.9-4% deri në ditën e shtatë që pacienti ishte shtruar për trajtim; pas një periudhe më të gjatë, nga 16 deri 22 ditë, infeksioni spitalor ngrihet deri në 22% në pavijonin infektiv, në pavijonin e kirurgjisë prekmëria varion nga 0.5 në 7%.

Një burim tjetër i infeksionit spitalor është mungesa e kushteve higjienike të përshtatshme në institucionet mjekësore, veçanërisht në spitalet pediatrike që ka shpërthime të mundshme të shkaktuara nga salmoneloza minore.

Ky studim sqaron faktin që dermatiti i shpeshtë që është vërejtur te fëmijët gjatë 1996-ës është shkaktuar pjesërisht nga efekti toksikologjik - alergjik i hipokloritit të kalciumit të përdorur për dezinfektimin e veshjeve të brendshme ose nga faktori alergjik i progjesteronit të nënat shtatzëna. Stafilokoku aureus, që i përket grupit III fagus, është izoluar në 89% të fëmijëve që vuanin nga kjo lloj dermatoze.

Edhe infeksionet e shkaktuara në pavijonet e kirurgjisë janë marrë në konsideratë, sido që ata ndeshen në salla ku përqindja e prekmërisë vjen duke u ulur nga viti në vit.

Infeksionet shfaqen edhe në 60% të pacientëve me plagë të shkaktuara nga djegiet, 27% të cilëve me plagë operacionesh; 14% e personelit mjekësor u infektuan në zonën e laringut dhe 5.2% prej tyre u infektuan në duar, ndërsa në material të sterilizuar prekmëria ra në 0%.

Stina ngjan të ketë një ndikim të madh në prekmërinë infektive që bie deri në 4% gjatë dimrit dhe ngrihet deri në 50% në gusht.

Dorëzuar në Redaksi më Tetor 1991, miratuar për botim Dhjetor 1991.

46

REZULTATET KRAHASUESE TË PËRDORIMIT DY VJECAR TË KETAMINËS, ETERIT, FLUOTANIT DHE TIOPENTALIT NË OPERACIONET KIRURGJIKALE

Pirro Prifti ; *Klinika e Ortopedisë së QSUT-së*

Në këtë artikull të shkurtër janë dhënë rezultatet krahasuese rreth ilaçeve anestezike të ndryshme të përdorura në kirurgjinë ortopedike. Ky studim shtrihet në një periudhë 2-vjecare gjatë së cilës 398 pacientë të shtruar në spital nën trajtim kirurgjikal dhe për çdo pacient ishte e nevojshëm përdorimi i anestezikëve.

Në këtë artikull dalin qartë avantazhet dhe disavantazhet e ketaminës futur si anestezik i/v dhe i/m në kirurgjinë ortopedike që nga 1986. Rezultatet e dala nga statistikat nxjerrin në shesh që ketamina ka përdorim më të shpeshtë në fushat e analgjezisë së zemrës dhe stabilitetit të frymëmarrjes me eter dhe halotan ($p < 0.005$) dhe në pak me tioperitan ($p > 0.05$). Ky studim sugjeron që ketamina është një anestezik më i përshtatshëm në kirurgjinë ortopedike gjatë operacionit të shkurtër.

Dorëzuar në Redaksi më Shtator 1989, miratar për botim në Janar 1990.

47

VEPRIMI I KRIPËS SË JODIZUAR TE LEPUJT E BUTË

Petra Jordani ; *Qendra Shëndetësore Strelcë – Korçë*

Në këtë studim autori paraqet punimin e tij eksperimental te lepujt e butë në një zonë strume endemike. Siç shihet edhe nga rezultatet e autorit veprimi negativ i mungesave të jodit në ujë, ushqime dhe ajër nuk dëmton vetëm njerëzit, por edhe kafshët. Mungesa e jodit shkakton një shtim të TSH-së dhe strumë. Përdorimi i kripës së jodizuar te lepujt e butë ka këto efekte ;

- Përmirësimin e strukturës morfo funksionale të gjëndrrës tiroide
- Përmirësimin e fiziologjisë së shtatëzanësisë së lepujve të butë.
- Shtimin e numrit të lepujve të butë në moshë të re të cilët kanë lindur nga këta lepuj të butë.
- Shtimin e peshës së lepujve të butë.

Sipas rezultateve të autorit kjo peshë ishte shtuar 66.17 gr. Gjatë 2 muajve. Kripa e jodizuar duhet të përdoret në të tëra kafshët si psh. Lopët, qengjat, dhinë, derrat etj., sepse ajo jep rezultatet të mira në prodhimin e mishit.

Dorëzuar në Redaksi më Korrik 1991, miratuar për botim në Tetor 1991.

48

ZHVILLIMI I STENOZAVE TË ARTERIEVE KAROTIDE TEK TË SËMURËT QË KANË KALUAR INFARKT MIOKARDI

Nimet Gjika; *Spitali i rrethit - Elbasan*

Autori ka marrë në shqyrtim 80 pacientë të grup-moshave 40 deri në 60 vjeç (në ndarë në dy grupe secili me nga 40 pacientë), të cilët janë të gjithë asimptomatikë lidhur me planin neurologjik. Të gjithë pacientët që i përkasin grupit të parë kishin pasur një historik të sigurt zhvillimi për CHD gjatë 6 muajve. Zona elektrike e ifarktut u gjend inferiore (në 17 pacientë) inferio-bazale (në 8 pacientë) dhe e përparme me një përhapje të madhe ose anteriseptale (në 15 pacientë). Në grupin e dytë (i cili shërben si një grup kontrolli) u përfshinë 40 pacientë asimptomatikë që vuanin nga arterioskleroza.

Autori synon të shqyrtojë gjendjen në të cilën ndodheshin arteriet karotide në pacientët me infarkt miokardi. Ai kishte për qëllim të shqyrtojë konkretisht prekluzionin dhe karakteristikat e arterieve karotide te këta pacientë si edhe bashkëmarrëdhënien ndërmjet periudhës së arteriosklerozës dhe topografisë së infarktut miokardit. Për shkak të saj ai u bazua në vlefshmërinë neurologjike (auskultimi i arteries karotide dhe ekzami-nimi ultratingëllor Doppler). Autori arrin në përfundimin se shqyrtimi ultratingëllor vaskular për depistimin e plagëve të arteries karotide aterisklerotike është me interes të madh (kur zbatohet në një periudhë infraklinike) për studimet epidemiologjike të ateriosklerozës si edhe për studime klinike (një periudhë e afërt diagnostikimi topografik). Atij gjithashtu i duket me interes të madh për të përcaktuar strategjinë e trajtimit për pacientët. Në të njëjtën kohë, ai arrin në përfundimin se është e vërtetë që përhapja karotide shërben si një simpatomë sinjalizuese e stenozës karotide arteriale, por nuk mund të konsiderohet e pagabueshme.

Dorëzuar për botim në Qershoir 1991, miratuar për botim Shtator 1991.

49

INSUFICIENCA RENALE KRONIKE NË FËMIJË

Lindmira Josifi; *Klinika e Nefrologjisë Pediatricke*

Prekshmëria nga insuficiencia renale kronike te fëmijët në Shqipëri është afërsisht 14 raste të reja në 1 milion fëmijë për vit. Kontributi përpjestimor i rasteve që shpien në insuficiencë renale kronike të avancuar në vendin tonë ndryshon nga të dhënat e mbedhura prej njërive pediatricke nefrologjike të specializuara të Evropës Perëndimore. Shkaku kryesor i insuficiencës renale të avancuar në vendin tonë është pielonefriti i shkatuar nga urolitiazat, që përbën 32.9% të rasteve me sëmundje renale parësore.

Dorëzuar në Redaksi në Janar 1994, miratuar për botim në Mars 1994.

50

FABRIKA E MENDIMIT

(Vështrim historik mbi teorinë e lokalizimeve cerebrale dhe evoluimi e ideve në neurobiologji)

Gentian Vyshka: *Katedra e Farmakologjisë- Fiziologjisë dhe Biokimisë*

Bindja e përgjithshme se neurobiologjia e së sotmes është produkt i neurobiologjisë së djeshme bazohet në faktin se ashtu si edhe për shumë shkencë të tjera, konceptet, terminologjia dhe mjaft këndvështrime kanë të gjitha këto historinë e tyre. Mjafton një rishikim i kujdesshëm i veprave të disa prej fillozofëve, mjekëve dhe matematikanëve që jetuan në kohë të ndryshme (prej antikitetit deri në shekullin XIX) për të kuptuar se sa interes ka ngjallur historikisht truri, të meduarit dhe proceset e njohjes dhe se si kanë evoluuar idetë, posaçërisht ato që konsideronin lokalizimet e mundshme të funksioneve në tru.

Dorëzuar në Redaksi më Korrik 1994, miratuar për botim në Tetor 1994

51

TERMINOLOGJIA E MJEKËSISË NË GJUIËN SHQIPE DHE RRUGËT E ZHVILLIMIT TË SAJ TË MËTEJSHËM

Rahim Gjika: *(Spitali i rrethit - Peshkopi)*

Gjuha e shkencës dhe e teknikës prej kohësh ka tërhequr vëmendjen e gjuhëtarëve dhe të specialistëve të fushave të ndryshme, të cilët kanë dhënë ndihmesa gjithnjë më të gjëra e më të vyera. Një mision të tillë këta të fundit e kanë kryer në mënyrë individuale dhe herë të tjera duke bashkëpunuar edhe me gjuhëtarët. Një bashkëpunim i tillë është treguar shumë i frytshëm. Një punë e mirëfilltë shkencore, sistematike dhe e organizuar në këta tre-katër dhjetëvjeçarët e fundit është kryer nga sektori i terminologjisë i Institutit të Gjuhësisë dhe të Letërsisë të Akademisë së Shkencave dhe nga specialistë të degëve të ndryshme të shkencës e të teknikës. Ky bashkëpunim është zgjeruar e thelluar në mënyrë të veçantë në dhjetëvjetëshin e fundit (1980-1990). Në këtë periudhë janë botuar: *Fjalori i termave të ekonomisë politike*. (1983), *Fjalori i termave të Financës dhe Kontabilitetit* (1985), *Fjalori i termave të gjeologjisë* (1988) e i fjalorëve të tjerë terminologjikë. Në fushën e mjekësisë janë botuar: *Fjalori i termave të anatomisë* (1987), *Fjalori i termave të histologjisë dhe të embriologjisë* (1987), *Fjalori i termave të obstetrikës dhe gjinekologjisë* (1987), është përgatitur për shtyp gjithashtu edhe fjalori i termave të stomatologjisë. Po ashtu janë botuar edhe fjalorë të tjerë terminologjikë, etimologjikë dhe shpjegues nga autorë të veçantë të fushës së mjekësisë në shtëpi botuese të ndryshme:

Fjalori Latinisht-shqip i mjekësisë (R. Andoni, Tiranë 1975), *Fjalori Anglisht-shqip i mjekësisë* (Rr.Gjika, Tiranë 1978), *Terma mjekësore të shqipëruar* (Rr. Gjika, Tiranë 1983), *Manuali etimologjik psikiatrik* (U. Vebiu, Tiranë, 1975), *Fjalori i mikrobiologjisë* (R.Andoni, Tiranë, 1980) dhe *Fjalori i mjekësisë ligjore* (S. Meksi dhe L. Alia, Tiranë, 1984). Botimi i këtyre fjalorëve ka sjellë jo vetëm zgjerimin e terminologjisë mjekësore, por edhe përpunimin e saj cilësor në një nivel më të lartë në ballafaqim edhe me disa gjuhë të huaja.

Terminologjia si mjet i shprehjes dhe i pasqyrimin të nocioneve shkencore dhe teknike, formohet në lidhje të drejtpërdrejtë me zhvillimin e shkencës dhe të teknikës. Termi i përshtatshëm i jep trajtë e jetë nocionit dhe e bën atë që të përvetësohet, të përhapet dhe t'i qëndrojë kohës. Prandaj edhe problemet e terminologjisë dhe zgjidhja e tyre në mënyrë të drejtë, brenda kuadrit të gjuhës letrare të njesuar, marrin një rëndësi të veçantë, qoftë në rrafshin gjuhësor edhe në atë jashtëgjuhësor. Këtu duhet patur kurdoherë parasysh se vijon të pasurohet fondi i fjalorit kryesisht nga termat e krijuar ose rivlerësimi i termave ekzistuese (5). Është vënë në dukje prej kohësh se "Rritja e peshës specifike të terminologjisë në leksikon e përgjithshëm përbën një tipar dallues të rëndësishëm të shqipes letrare pas çlirimit" (1). Sa më shumë të zhvillohet fondi leksikor i gjuhës, i pasqyruar në përmasa të ndryshme në fjalorët e gjuhës shqipe të periudhave të caktuara vihet re se aq më shumë shtohen e diferencohen shënimet e fushave të përdorimit të termave. Kështu, në *Fjalorin e gjuhës shqipe* të vitit 1954, sipas tabelës së shkurtimeve, termat u përkasin 24 fushave speciale, ndërsa në *Fjalorin e gjuhës së sotme shqipe* të vitit 1980, fushat e përdorimit janë gati trefishuar, duke arritur në 73. Janë shtuar fusha të tilla speciale si: antropologjia astronautike, biokimia, gjeodezia, gjeofizika, hidrologjia (krahas hidroteknikës), kirurgjia e farmacia (krahas mjekësisë), palentologjia, radioteknika etj. Padyshim, këto arritje me një pasqyrim kaq të madh të leksikut terminologjik janë kushtëzuar në rradhë të parë nga faktorët shoqërorë, nga ndikimi i vetvetishëm ose i vetëdijshëm i shoqërisë mbi funksionimin e gjuhës në sferat e ndryshme të përdorimit të saj. Por ndryshimet dhe zhvillimet në terminologjinë tekniko-shkencore përcaktohen edhe nga proceset që zhvillohen në vetë gjuhën letrare kombëtare mbi bazën e së cilës është formuar edhe gjuha speciale e shkencës dhe e teknikës, e cila sa vjen e përsoset për t'iu përgjigjur kërkesave të reja të kohës dhe të shoqërisë. Një ndihmesë me vlerë më vete përfaqësojnë edhe termat e kuptimet terminologjike që janë përfshirë në fjalorët normativë të shqipes dhe pikërisht në fjalorin e 1954-ës, e sidomos në "*Fjalorin e gjuhës së sotme shqipe*" (1980), ku numri i këtyre termave e kuptimeve arrijnë në masën mbi 9000. Krahas kësaj, visari i fjalorit të fundit jep një bazë të re për shfrytëzimin e fondit të përgjithshëm leksikor për nevojat e terminologjisë. Botimet e shumta, siç janë fjalorët normativë të shqipes si edhe ato terminologjikë kanë një rëndësi të dyfishtë: nga njëra anë, prej tyre është

grumbulluar një lëndë shumë e gjërë nga terminologjia teknike e shkencore e fushave më të rëndësishme, kurse nga ana tjetër, në të janë pasqyruar koncepte të caktuara për termin dhe terminologjinë (3). Në punimet e kryera deri tani një vënd të veçantë zënë mbi tridhjetë fjalorët terminologjikë me rreth 40 mijë terma, ndër të cilët janë përfshirë edhe katër fjalorët terminologjikë të mjekësisë të përmendura më lart.

Në këto fjalorë të cilët janë hartuar nga Insituti i Gjuhëve dhe i Letërsisë i Akademisë së Shkencave në bashkëpunim me specialistë të fushave të ndryshme, janë përfshirë rreth 10 mijë terma. Nga ana tjetër, edhe në fjalorët shpjegues të *shqipes*, ndër të tjera vihet re një pasqyrim më i madh termash mjekësore. Kështu në fjalorin e vitit 1954 janë pasqyruar 220 terma të tillë, në atë të vitit 1984 ka 232, ndërsa në atë të 1980-ës rreth 386 terma. Siç shihet në fjalorin e fundit, krahas zgjerimit të fushave të mjekësisë, është rritur në mënyrë të ndjeshme edhe numri i termave të saj.

Në fushën e terminologjisë së mjekësisë nga e kaluara kemi trashëguar një numër termash mjekësore shqip shumë të kufizuar. Mjekët praktikë përdorin zakonisht terma e fjalorë (profesionalizma) sipas shkollave të vendeve të huaja, ku kishin kryer studimet. Megjithatë nuk mungonte dhe përpjekja e disa mjekëve, dashamirë të gjuhës, që për të përdorur terma nga gjuha popullore shqipe ose të shqipëruar në biseda a në botime të rralla mjekësore, artikuj e broshura.

Një punë e mirëfilltë për ndërtimin e sistemeve të plota në fushat e ndryshme të terminologjisë mjekësore fillon vetëm pas çlirimit të vendit. Atë e nxiti sidomos hapja e politeknikut mjekësor në Tiranë (1948), e disa shkollave të mesme profesionale në rrethe të ndryshme të vendit e mbi të gjitha themelimi i Institutit të Lartë Mjekësor (1952).

Në të gjitha këto institucione u ndje nevoja e ngutshme për shqipërimin e shumë termave të huaja mjekësore, çka e lehtëson përvetësimin e kësaj shkence nga brezat e rinj. Në këtë mes mjaft pedagogë bënë përpjekje për një pasurim të terminologjisë së mjekësisë me fjalë nga brumi i shqipes; u zëvendësuan terma të huaja me terma shqip dhe u ngritën në terma fjalë të gjuhës së përgjithshme (7).

Nga ky këndvështrim është për t'u përmendur sidomos hartimi i fjalorit të mjekësisë (Shqip - frëngjisht - gjermanisht - italisht - rusisht) me rreth 25000 terma, i cili tanimë është përgatitur për shtyp. Në të janë bërë përpjekje serioze për të përzgjedhur sipas kritereve shkencore leksikun më të nevojshëm e më të përdorshëm të të gjitha fushave të mjekësisë dhe në të njëjtën kohë për të shqipëruar termat përkatëse në masën më të madhe.

Një gjë e tillë është bërë e mundur duke shfrytëzuar bazën popullore të gjuhës shqipe dhe mjetet e sitetmit të saj fjalëformues, duke krijuar mjaft terma të rinj me parashtesa, prapashtesa, kompozita si edhe me togfjalësha. Një gjallëri të veçantë kanë marrë edhe lakimet terminologjike sipas strukturave të gjuhëve të tjera.

Kështu, në terminologjinë e anatomisë së njeriut, termat e krijuar me mjetet e shqipes përbëjnë rreth 90% (2), si p.sh. *afërsor-e*, *ballor-e*, *barkor-e*, *barkushe* e *zemrës*, *bashkëanësor-e*, *brisë*, *dymbëdhjetëgjishtoreja*, *kularth-i*, *litarth-i*, *mbibark-u*, *mbigurmaz-i* etj.

Në terminologjinë e obstetrikë-gjinekologjisë rreth 42% si p.sh.: *amëror-e*, *bark i varur*, *barrë binjake*, *brendabarkor-e*, *bri i mitrës*, *dështimsjellës-e*, *farëzim-i*, *parakohshmëri* etj. Gjithashtu edhe në terminologjinë e mjekësisë ligjore janë shqipëruar një numër i konsiderueshëm i termave të kësaj disipline, si p.sh.: *afësi jetësore*, *afësi për punë*, *armë (e flohtë, djarri)*, *bashkëfajtor*, *bashkëjetesë*, *çështje mjekoligjore*, *zhurim*, *fatkeqësi mjekësore*, *figurë krimi*, *gabim mjekësor*, *identifikim (i mjetit, i personit)*, *krim ligjor*, *krim (kundër jetës, shëndetit, të ushtrimit të detyrës, seksual)*, *mavijosje*, *mjekim (i jashtëligjshëm, i pakujdesshëm)*, *njolla kufomore*, *qitje (me puthitje, në largësi)*, *sëmundje (artificiale, e rreme)* shkak vdekjeje, *vetëvrasje*, *vetëdëmtim*, *vetëmbajtje*, *zhvarrosje* etj.

Në terminologjinë e psikiatrisë: *angoshje*, *ankth*, *automatizëm (i komanduar, motor, psikik)*, *vetësugjestion*, *prapambetje mendore*, *tashmë e jetuar (fr. déjà vecu)*, *tashmë e parë (deja vu)*, *delir (akut, i helmimit, i interpretimit)* i madhështisë, i pasurimit, i përndjekjes, i shpikjes dhe i zbulimit), *sëmundje e tokës (lat. epilepsia)*, *lëmsh histerik*, *lemzë*, *nënqeshje ironike*, *simulim*, *shurdhmemecësi* etj.

Në terminologjinë e mikrobiologjisë: *acidoqëdruesë*, *ajrobiologji*, *ajrobiozë*, *bacil (i Dëderlanit, i Fridlanderit, i plasjes)*, *bakter (acidqëndrues)* helm-krijues, *patogjen*, *saprofit*, *virulent*), *pikë termike e ngordhjes (së mikrobeve)*, *jobakteror*, *kundërtrup*, *ndjeshmësim (për sensibilizim)*, *tregues (kundërbakteror, endemik, parazitar, fagocitar)*, *kulturë (direkte, indirekte)*, *pastër*, *në pjatë*, *e pjerrët*, *me shpim*), *mbindjeshmëri*, *provë*, *(e aglitimit, e flokilimit, e tuberkulinës)* etj.

Në terminologjinë e stomatologjisë: *aparat ngulitës*, *bashkëlidhje*, *brejtje*, *brez buzor*, *cen në të folur*, *cjetësim (i pulpës së dhëmbit)*, *dhëmb i cjetësuar*, *dhëmb me kunj*, *fortësimatës*, *gropëz dhëmbore*, *gurth (i dhëmbëve)* gjuhë e ngarkuarr, *gjuhëulëse*, *hark fulqior*, *hojëzor*, *mollëzor*, *jashtëgojor*, *kafshim (i ekuilibriar, i detyrueshëm, i kryqëzuar)*, *mjekërmbytëse*, *nënofullor*, *nënpulpor*, *rrethgojor*, *rrethmajor* etj.

Në terminologjinë e histologjisë dhe të embrionologjisë: *arterëz (nxjerrëse, prurëse)*, *bërthamë (bacilngjashme, bathngjashme, boshtake, dardhngjashme, bosht i qelizës, boshtak, cipë (çatiore, e butë, e fortë, e qelizës, e tejdukshme, e trurit, elastike, e brendshme, elastike e jashtëme merimangore, qelqngjashme, themelore)*, *çator*, *degëzuar (i, e)*, *dyllos*, *epitel*, *(cilindrik, i sheshtë, i shndërrueshëm, nuhator, qerpikor, i thjeshtë)*, *farëhedhës*, *farëprurës*, *formim rrjetëzor*, *gyoth*, *gythor*, *ind (dhjamor, kockor, lidhor, qelqor)* *jashtëpalcor*, *kërpudhor (lat. fungiformis)* *kockëzim*, *kockor*, *kokrrizor*, *lëndë e bardhë (lat. substantia alba)*, *lëndë e përhime (lat. sunstantia grisea)*, *por (i djersës, i shijes)*. *qelizë*, *(kërcore, mëlçimore,*

nervore, rënëse, rrjetëzor (lat. reticularis), shtresë, (e brirëzuar, e ndritshme, gjëmbore, sipërfaqësore, shumëtrajtëshe) etj.

Nga sa shtjellohet më sipër del se edhe gjuha jonë është plotësisht e aftë të krijojë terma të përpiktë e të kuptueshëm me mjetet e veta. Ndër të tjera është e mundëshme që edhe për disa sëmundje të shfrytëzohen fjalë të ndryshme të mjeksisë popullore, si p.sh.: mahisje, ose pezmatim, vrazë, qimëz, urdhje, pagjakëri etj. të cilat mund të shprehin me saktësi përmbajtjen.

Në këtë veprimtari, ndërkaq. duhen pasur parasysh disa parime e kritere në lidhje me metodën e punës që do të ndiqet. Një ndër parimet kryesore për shqipërimin e termave të huaja duhet të jetë dallimi i ndërkombëtarizmave nga huazimet e veçanta të panevojshme. Kjo do të sjellë si rezultat që në këtë fushë të punohet me maturi dhe të mos kalohet në zgjidhje të skajshme e të njëkohëshme subjektive. Ka raste, kryesisht në punimet e specialitetit, ku përdorimi i një termi ndërkombëtar a të huaj është i domosdoshëm; aty për hir të saktësisë shkencore, të stilit, a për një arsye tjetër do të përdoret pikërisht ky term. Si kudo, edhe aty duhet vepruar me masë. Nuk duhet ecur si në ndonjë gjuhë ku edhe terma ndërkombëtare janë zëvendësuar me elementë të vendit (4). Një zëvendësim i tillë, si rregull, nuk e lehtëson, por e vështirëson përvetësimin e shkencës mjekësore dhe të përvojës botërore.

Këtu del pyetja: Çfarë janë termat ndërkombe- mbëtare në gjuhën e përgjithshme e në mjekësi në veçanti? Fjalët ose termat ndërkombëtare në gjuhën

shqipe janë fjalët e leksikut të saj që kanë prejardhje të huaj, por të përbashkët me atë të fjalëve a termave përgjegjëse të paktën në disa gjuhë të tjera, jo të një grupi farefisnor, me të cilat kanë ngjashmëri të madhe në trajtën gojore ose të shkruar, në strukturën semantike e jo rrallë edhe në atë morfologjike. Krahës ndërkombëtarizmave, në degët e tjera të shkencës e të teknikës, edhe në fushën e mjekësisë ato kanë një peshë me rëndësi si. p.sh. *amnezi, aortë, apati, arterie, autizëm, citokinezëm citologji, citoplazmë, dentinë, dentrit, dermë, ektoplazmë, endolimfë, epitel, eritrocitozë, eritropoezë, fagocitozë, hipofizë, histokimi, kronik, limfë, (gjëndër) tiroide, kromzom, kromatinë, leukocitozë, leukopeni, limfocit, nefron, ontogjenezë, oseinë, orogjenezë, pinocitozë, profazë, sinaps, spermatogjenezë* etj.

Terminologjizimi i fjalëve të leksikut popullor ose aktivizimi i këtij leksiku si bazë për terminologjinë, ashtu edhe specializimi terminologjik i mjeteve e i mënyrave të ndryshme fjalëformuese është sot rruga kryesore për ndërtimin e sistemeve terminologjike të shqipes letrare (2).

Fjalorët terminologjikë të mjekësisë, të botuar deri tani, e sidomos ai i mjekësisë në pesë gjuhë me rreth 25000 fjalë, si edhe mjaft botime të tjera shkencore e popullorizuese me terma të rekomanduar do të ndihmojnë për të shpënë më tej punën për pasurimin e përsosjen e kësaj fushe me rëndësi të leksikut të shqipes, siç është terminologjia mjekësore, e cila duhet t'i përgjigjet plotësisht nivelit që ka arritur sot mjekësia shqiptare dhe botërore në të gjitha fushat.

BIBLIOGRAFIA

1. Kostallari A. Parimet themelore për hartimin e fjalorit të gjuhës së sotme shqipe. Tiranë, 1968: 2.
2. Kostallari A.: Baza popullore e gjuhës shqipe dhe i ashtuquajtur i purizëm. Tiranë, 1990: 2.
3. Duro A.: Sistemet terminologjike dhe dysorët terminologjikë në rrafshin e fjalëformimit të gjuhës shqipe të përqasur edhe me italishten, anglishtem dhe rusishten. Disertacion, 1983.
4. Leka F.: Temiologjia tekniko-shkencore dhe gjuha e

sotme letrare. Në: "Gjuha letrare kombëtare shqipe dhe epoka jonë". Tiranë, 1988: 131.

5. Çabej E.: Për pastërtinë e gjuhës shqipe. Gjuha jonë, 1981: 136.
6. Kole J.: Mbi fjalët ndërkombëtare në gjuhën shqipe. Në: "Gjuha letrare kombëtare shqipe dhe epoka jonë". Tiranë, 1988: 317.
7. Gjika Rr. Zhvillimi i terminologjisë së mjekësisë në vitet pas çlirimit. Në: "Gjuha letrare kombëtare shqipe dhe epoka jonë". Tiranë, 1988: 508.